

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

שו"ת עם רבינו בעניני בין המצרים – לוקט ונערך מהספר פתחי חיים להגאון ר"מ הלוייה שליט"א מרבני המכון

בטעם איסור אכילת עוף בתשעת הימים.

שאלה. שו"ע סי' תקנ"א ס"י: יש מי שאומר שהנהוגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים מותרים בתבשיל שנתבשל בו בשר ואסורים בבשר עוף וכו'. מהו הטעם לאיסור אכילת בשר עוף להאי יש מי שאומר.

תשובה: שמחה.

...

חולה שנצרך לבשר ויין אם מותר באכילתם בסעודה מפסקת.

שאלה. חולה שנצרך לאכילתו בשר ויין אם מותר לו לאכלם נמי בסעודה מפסקת.

תשובה: יקח בשר שנפסל מאכילה ויין שהחמיץ.

...

אכילת סרדינים בסעודה המפסקת.

שאלה. האם מותר לאכול סרדינים בסעודה מפסקת.

תשובה: נשתנה טעמו מותר.

...

אכילת סלט פירות בסעודה מפסקת.

שאלה. האם מותר לאכול סלט פירות (מפירות חיים) בסעודה מפסקת.

תשובה: כל הפירות טעם א'.

...

לבישת נעלי גומי עם שרוכים מעור בת"ב.

שאלה. האם מותר ללבוש בתשעה באב נעלי גומי שיש להם שרוכים מעור.

תשובה: לא פלוג.

...

כתיבה בת"ב.

שאלה. אדם שקשה לו ללמוד בת"ב בדברים הרעים מחמת חוסר ריכוז וחולשה, אמנם כשכותב יש לו ריכוז בלימודו ונפשו בשאלתו אם מותר לו להעתיק ממדרשי חז"ל על החורבן וכיו"ב או דיש בזה בית מיחוש.

תשובה: אין כותבים בט"ב (משום תענוג).

...

נענוע בראשו לשלום בת"ב.

שאלה. האם מותר בת"ב לנענע בראשו לשלום לרעהו או דהוי בכלל שאילת שלו' דאסירא.

תשובה: ינענע לדרך.

...

ברכת הגומל בת"ב.

שאלה. אי שרי לברך הגומל בתשעה באב (דבכ"מ ראיתי דדנו בזה וצ"ע).

תשובה: אם נזדמן צריך.

...

אם רשאי לישב על הארץ אף אחר תפילת מנחה בת"ב.

שאלה. שו"ע סי' תקנ"ט ס"ג: ליל ת"ב ויומו יושבים בביהכנ"ס לארץ עד תפילת המנחה, ע"כ. ועמ"ש רמ"א ז"ל דהתם, ויל"ע אי רשאי לישב על הארץ אף אחר תפילת מנחה, ובכ"מ דנו בכע"ז וצ"ע לדינא.

תשובה: לא נהוג.

...

שאלת שלו' בת"ב אחר חצות היום

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם בתשעה באב אחר חצות היום אפשר להקל בשאלת שלו' ואמר לי "אסור".

...

סעודת מלו"מ במוצאי ת"ב שחל ביום ראשון

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם יש ענין לעשות סעודת מלו"מ במוצאי יום ראשון דת"ב שחל ביום ראשון ואמר לי "אחרי תשעה באב אין (דין) מלו"מ מלכה".

בגדר ארבע צומות על מה הוקבעו.

שאלה. בחי' הר"ן רפ"ד דתענית כתב בתו"ד "אבל לארבע צומות לא הוקבעו אלא לאבלי", ע"ש. האם משמע מינה דלא כהר"מ ז"ל רפ"ה מהל' תעניות דנראה מדבריו דהוקבעו הני צומות לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ע"ש.

תשובה: היינו הך אַבְל מעורר הלבבות.

...

הנהגות רבינו בסעודת מלו"מ שחלה בליל י"ז בתמוז

בליל י"ז בתמוז אכלתי אצל רבינו זצוק"ל סעודת מלו"מ מלכה וכשהגיע העת לברך הביט בי ושאלני "אתה ספרדי", ומשאמרתי שכן, אמר לי "תברך ותשתה את כל הכוס שתוכל לברך ברכה אחרונה", וכשקם מכסאו שוב א"ל תשתה את כל הכוס (עד הסוף שתוכל לברך ברכה אחרונה).

ובאותה סעודת מלו"מ לא אכל מו"ר זצוק"ל חתיכת בשר עוף כדרכו, רק אכל דג (וע"י ביאור כל הענין בספרנו ענפי משה בהלכות ועניני תשעה באב (סימן ג') ע"ש ואכמ"ל).

...

טבילה במקוה בג' תעניות.

שאלה. הנהוג לטבול בכל יום או דטובל טבילת עזרא האם מותר לו לטבול בג' תעניות במקוה של מים חמים או דשרי דייקא בצונן.

תשובה: יטבול בנהר.

[כתב אהא בנו הגראי"ש שליט"א: כוונתו בצונן].

...

משנכנס אב ממעטין בשמחה.

שאלה. הא דמשנכנס אב ממעטין בשמחה, ראיתי מטין מס' מעשה רוקח דהק' הא אקדומי פורענותא לא מקדימין, ויל"ע בזה.

תשובה: היינו הך.

[כתב אהא בנו הגראי"ש שליט"א: כוונתו דאין כאן אקדומי כי מר"ח אב זה זמן האבלות קרא עלי מועד וגו'].

...

לבישת בגדי שבת בשמחת בר מצוה הנערכת בתשעת הימים.

שאלה. גבי שמחת בר מצוה הנערכת בתשעת הימים האם מותר לחתן בר המצוה ולהוריו אחיו וזקניו ללבוש בגדי שבת.

תשובה: לא.

...

כיבוס מטפחות האף בתשעת הימים.

שאלה. האם מותר לכבס מטפחות האף בתשעת הימים.

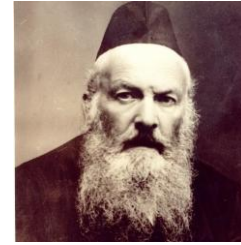
תשובה: מסתבר דמותר.

...

כוס שנשאר בו כמה טיפות יין אם מותר למזוג עליו משקה אחר בתשעת הימים

הוי עובדא במוצ"ש דתשעת הימים דנשאר מעט יין (כמה טיפות) בכוס ההבדלה ורצייתי לשתות בכוס זו מיץ, ושאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר לשפוך את המיץ ע"ג טיפות היין שנשארו והסתכל מו"ר זצוק"ל בכוס ואמר לי תשפוך את זה, ושאלתי אם צריך לשטוף את הכוס דאפשר יש בזה טעם של יין ואמר לי "אולי לא חייבים".

נביא לע"נ הטורה – עיונים מתורת רבותינו צעניני מלוות קידוש ה' – לוקט ונענך ע"י הגאון רבי שמעון ויסצרג שליט"א מרדכי המון באחרים ליכא ברכה כמו בצדקה ואולי אם כבר נתנוהו באש וכי"ב שהתחיל המיתה יכול לברך.

אך לכא' אף אם נקרא קדוש איהו לא קעביד שום מצוה, אף שבודאי מעלתו גדולה כקרבן, [וצ"ע אם כבר נכנס בו החץ וא"א לו להנצל אם שייך עוד לברך אחר שכבר אין תלוי בו, ואם הברכה בנוסח המקדש שמו ברבים י"ל דכל שנקרא קדוש מברך אבל אם הברכה על קידוש ה' לכא' הברכה על שמוסר עצמו כמשי"כ השל"ה וכאן כבר מסר].

ועי' בס' אור אלחנן (ח"ב (עמוד ר"פ) משו"ת ממעמקים (ח"ב סי' ד') שסיפר רבי אפרים אשרי ששמע בחורף תש"ב מפי אחד מכלואי הגיטו בקובנא רבי אליהו איש וורשה, כי רבי אלחנן וסרמן הי"ד לימד בימי המלחמה את בנו רבי נפתלי בינוש, הי"ד שגם הוא היה שם, את נוסח הברכה כהשל"ה, ואמר לו את זה בשם מרן רבנו החפץ חיים זצ"ל.

ואני גם כן שמעתי מנכדו של החפץ חיים הגאון ר' יהושע לעווינסאן הי"ד שהיה גם כן בגיטו, שכך שמע מהחפץ חיים זצ"ל בהיותו ברוסיה בזמן המלחמה העולמית הראשונה בעת שהשתוללו ברוסיה מחנות המרצחים של פעטלורא, מאכנא ועוד שהרגו ביהודים, שיש לברך את הברכה כפי הנוסח של השל"ה.

ועי' בשל"ה (שער האותיות אות א') שהברכה היא לקדש שמו ברבים, ומובא בפתי"ש (יו"ד סי' קנ"ז סק"ו) ולא על קידוש ה' כמו שהביא ברקאנטי (סי' ע') חייבין לברך על קידוש ה', וכן הביא בנחל איתן (סי' ה' עמוד ע"ז) בשם ק"י בשם הרקאנטי מובא בק"י פ"ק דפסחים סי' י' אות כ'), ועי' בס' יוסף אומץ (אות תפ"ג) שאומר ברוך אתה ה' מקדש את שמך ברבים ע"ש.

ובשו"ת בית דוד (יו"ד סימן ע"ז) הקשה היאך יברך כשמוסר נפשו למות והרי כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סימן י"ח) שאין מברכין על מיתות בית דין מפני שהקב"ה חס על בריותיו כמו שאין אומרים הלל ברי"ה משום דספרי מתים פתוחים לפניו והעתיק דבריו בספר שולחן גבוה (יו"ד סימן קנ"ז) ויעוין גם במהר"ם ש"י"ק (מצוה רצ"ז) שחלק על דברי השל"ה וכתב דלא ניחא ליה להקב"ה לברך על זה כי כשטבעו מצרים בים אמר הקב"ה למלאכי השרת מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה.

ובאמת כבר כ' השל"ה, דאין לחוש שמא בסוף יתחרטו ולא יתחרטו ולא יהיה ברכה לבטלה דאפילו אם בסוף לא הרגוהו אין כאן ברכה לבטלה כיון שהוא מצידו קיים את המצוה במה שהסכים למסור נפשו למיתה, ועי' הקדמת ס' קובץ שיעורים **שהזכיר רק שהם כקרבן ויזהרו ממחשבת פיגול ע"ש**.

ועי' משי"כ האדר"ת בשו"ת מענה אליהו (סימן ל) דטעה בדמיונו לקרות לקדושת השם פורעניות ח"ו, חס ושלוש לומר כן. והצדיקים והחסידים שמסרו נפשם על קדושת שמו יתברך לא הי' להם עונג בעולמם מרגעי מיתתם, ואיך נוכל לקרותם פורעניות חלילה.

ולא מיבעיא בקדושי עליון כר"ע וחבריו, או כר"י מאוריילנש וריעיו, אלא אף באנשים פשוטים שקידשו את השם, וקנו עולמם אז, וזכו מה שאין ברי' יכולים לעמוד במחיצתו, ג"כ אין זה פורענות, רק העדן והעונג שאין למעלה ממנו. **ומי שמוסר נפשו על מצות קדוש השם, הרי הוא עושה אז נחת רוח ועונג כביכול להשי"ת, ששמו מתקדש ומתגדל בעולמו, ואיך לא יברך על מצוה חשובה שאין כמותה, שהרי היא חמורה מפקוח נפש שדוחה כל התורה כולה.**

ועי' עזרת אליעזר (בראשית עמוד קל"ו) מתורת רבינו **שכל שנהרג בגלל שהוא יהודי נחשב שנהרג על קידוש ה'**, וגם אותם שיצאו להלחם עם שונאי ישראל וטמנו להם פצצות ומתו נחשב שמתו על קידוש ה', ויתכן דאפי' נהרג בטעות ע"י חבירו כי חשב שהוא ערבי נחשב שמת על קידוש ה'. [ויל"ע בישראל שנהרג ע"י רשעי ישראל מחמת יהדותו אם ג"כ נחשב קדוש ולכא' אף שגדול חילול ה' מצד ההורג שהגיע לדיוטא התחתונה אבל מצד הנהרג הי"ז ככל מקדש ש"ש].

וראיתי באוסף גליונות (ק"ז עמוד ק"א) ששאלו מרבינו, האם מי שנהרג מחמת יהדותו נחשב מקדש ה', והאם יכול לברך ברכת קידוש ה', וענה וז"ל, **יש אומרים שכן ושמענו גדולים נהגו כך, עכ"ל**.

דנו אחרונים במה שמצינו בתדב"א (פ"ל כ"ב) ואדר"י (פלי"ח ג') שרבי ישמעאל כ"ג נטל לשונו של רשבי"ג וצווח עליו כשופר הי הלשון הממהרת להורות באמרי שפר וכמו שמובא בסליחות של יוה"כ, והרי רבי ישמעאל היה כ"ג ואסור להטמאות למת.

ורבינו זצ"ל בס' דעת נוטה פ' אמור (אות ט"ז) **כ' דבלא"ה היה טמא באהל**, וכ"כ בפנים יפות ר"פ חוקת, ועי' ביו"ד (סי' שע"ג ס"ז) בביאור הגר"א דלדעת הרמב"ם אסור להטמאות לאחרים בעת שכבר טמא מחמת מתו, ואולי בטומאת אחרים אין חילוק רק בנטמא מחמת מצוה, עוד כ' שהיה פיקו"י וכן עי' הליכו"ש הלי ת"ב (פט"ו הערה ל"א) שבוה שקונן עליו עכב מיתת עצמו לשעה. והעירו מהמעשה הידוע מהגר"א שאמר לגר רבי אברהם בן אברהם כשעבר בדרך שלקחוהו להריגה על קידוש ה' לך בזריזות, כי הבין שמסופק אם יש וחי בהם לחיי שעה בנהרג על קידוש ה' ופשט לו שאדברה יש זריזין מקדימין למצות, ובמקום מצות ונקדשתי אין מצות וחי בהם, עי' בס' הגאון (ח"ג פלי"ב והערה כ') מה שהביא מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל מסורת כן מרבו ברוסיה הישיש רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל.

ועי' באהלי תורה (גליון ר"כ עמוד כ"ו) שרשכבה"ג מרן רה"י הגר"ד לנדו שליט"א פקפק באמינות מעשה זה, והביא משי"כ בהקדמת ס' פסקי תוס' דאם ינהרג לבסוף על קידוש ה' אין דין חיי שעה.

ועי' גם בס' מחשבת עם (ענינים שונים שאלה ל"א) ששאל מרבינו זצ"ל האם מי שהזדמן לידו מצות פקוח נפש יעכב מה שיכול לזכות לוחי בהם של חיי שעה או ישתדל לקרב הדבר משום זריזין מקדימין למצות, והשיב רבינו, **זריזין מקדימין למצות**, ועי' משי"כ בטעמא דקרא סוף פ' האזינו (פלי"ב מ"ט) במה שפסע מה הר העברים בפסיעה אחת, דמשום זריזין מדקדימין הזדרז לעשות מיד ול"ש פקוח נפש כיון שהצטוו בכך, ועי' באם לבינה (עמוד ת"ב).

ועי' בשיעור הגאון הגדול ר"א גרבוז שליט"א ר"י ארחות תורה בקובץ אוצר הפרשה (שבועות תשפ"ה גליון רפ"ב) מה שהביא בזה מחמיו רשכבה"ג מרן רה"י הגר"י אדלשטיין זצ"ל שביאר ע"פ זה המדרש ב"ר (פס"ג סי' ב') שלא ניצול אאע"ה מכבשן האש רק בזכות יעקב שמצד עצמו אין לחוס על חייו כשמתעלה במעלות קדושים על קידוש ה' וכן בנו שהיה עולה תמימה.

והביא שבע"ז כ' בכלי חמדה פ' נח (אות ו) דמצד אאע"ה אדרבה הרי ר"ע כל ימיו אמר מתי יבא לידי ואקיימנה כדאי בברכות (ס"א ב') ורק בשביל שהוצרך להעמיד מיעקב עם ישראל ניצון ע"ש, ועי' בס' נתחדשה הלכה (עמוד רכ"ב) ובס' תורתך שעשועי (ח"ג עמוד רמ"ז), וא"כ הכא נמי כן, ועי' משי"כ בבאר חפרוה שרים (עמוד תר"ב) שאולי חשש הגר"א שימלך מפני האש הגדולה עי' בתוס' בשבת (פ"ח א' ד"ה כפה).

ויש לחלק בין עשרה הרוגי מלכות, שאמנם אין כל בריה באה במחיצתם כדאי בב"ב (י' ב') אבל לא מסרו נפש על קיום מצוה, וכל דברי הגר"א לחיוב זריזין הוא במקום מצוה, במקום שמוסר נפש עבור קיום המצות, שנותנים לו האפשרות להמלך, וכשמוסר נפש מקיים בכל נפשך מרצון, אבל כאן לא נתנו לו ב' אפשרויות וככל שיעכב עצמו עדיף, ואף אם הנהרג מחמת שהוא יהודי נקרא קדוש.

מ"מ לכא' ל"ש בזה ברכת על קידוש ה', דתמיד הטעם שמברך כשיכול להמנע מהמיתה אם יסכים לעבירה, דבעצם מה שהתכוין למסור נפשו כבר קיים המצוה, ואינו תלוי באחרים, אבל כאן אין עושה מצידו כלום, ומה שממיתין אותו אין תלוי בו וכל שתלוי

וכ"כ בשמו בס' דרך שיחה (ח"ב עמוד קמ"ז) המצוה של קידוש השם היא מה שהאדם מוכן ומסור עצמו ליהרג על קדושת שמו ית' ואף אם לא יהרגנו לבסוף מ"מ קיים המצוה.

ולפי"ז אלו שנהרגו ע"י הנאצים או ע"י הערבים יש להם אמנם זכות של קדושים אבל ברכה ל"ש שיעשו כי הרי אונסים אותם ליהרג, אי"כ אין הם עושים מצידם מעשה של קידוש ה' ואין בזה מצות קידוש ה' לברך עליה, אמנם מספרים שהגאון בעל דבר אברהם לפני שנהרג ע"י הגרמנים בירך ברכה ע"ז וזה דבר פלא.

ובס' חשוקי חמד מסכת סנהדרין (ע"ד ב') כ' דלכאו' ל"ש לברך בכה"ג וכמבואר בשל"ה (שם אות ע"ב) שאלו הקדושים והטהורים מישראל, שמענים אותם כדי שיוודו על דבר מה שיהיה נזק לישראל, והם אינם מודים וסובלים העינויים, אשר הם קשים ממות, אעפ"י שהוא בפרהסיא ונודע לרבים מישראל, אין מקום לברכה זו, דמצות עשה דונקדשתי אינו אלא כשישמעאל רוצה להעבירו על דת.

והוא בפרהסיא על זה קאי ונקדשתי, אבל העינויים שהם אינם להעבירו על דת רק כדי שיודה, אף שקדוש ייאמר לו, והוא מבני עליה כמו פפוס ולוליינוס, זה אינו בכלל ונקדשתי, עכ"ל. מבואר בדבריו שאין ברכת קידוש השם שייכת רק כאשר רוצים להעבירו על הדת בפרהסיא בפני עשרה מישראל, והוא מסרב ולכן הורגים אותו, אבל בלאו הכי, אין מברכין.

וכ' דא"כ צריך ביאור איך הקדושים והטהורים בימי השואה בירכו על קידוש השם, הרי הנאצים ימש"ו הרגו ורצחו כל מי שהוא מזרע היהודים, וגם אלו שיצאו לשמד ר"ל, נמצא שאותם יהודים לא עמדו לפני האפשרות לכפור בעיקר ח"ו ולהינצל, לפי זה אין מקום לברכת קידוש ה', כי ברכה זו יכול יהודי לקיים רק אם נותנים לו אפשרות לכפור ח"ו ולהינצל, ואז אם פושט צווארו לטבח מקיים הוא מצוות ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומברך.

וכתב ליישב על פי דברי החוות דעת (סוף סימן קי בית הספק סק"כ) שכתב **כל הברכות אדעתא דנדבה מותר לברך ולהודות, אפילו בהזכרת שמו יתברך, כמו שמותר ב"ח ברכות להתפלל בתורת נדבה.**

ואדעתא דחוב אסור אפילו בלי הזכרת שמו, ומטעם זה נראה לי לדון לזכות על האומרים במעמדות ובבקשות ברוך אתה ה', דדווקא דרך חוב אסור, דהא חזינן דהרבה פיוטים וזמירות נתייסדו ונתקנו בלשון ברכה והודאה בהזכרת שמו, ומה הפרש יש בין ברוך ה', ובין ברוך אתה ה' וכו', וכן הדין באמן דמותר לענות אמן שלא לצורך ואמן חוב אסור, עכ"ד.

ומשמע בחוות דעת שגם ברכת המצוות בתורת נדבה מותר לברך. ואם כן קדושים אלו בתורת נדבה בירכו ברכה זו. ויש ענין לברך ברכה זו בתורת נדבה, כי ברכה זו, היא גופא קידוש ה', שהרי נאמר בתורה (ויקרא י ג) בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד, ופירש הרשב"ם: ועל פני כל העם אכבד, זהו כבוד השכינה, שרואה בניו מתים, ומניח אבלו בעבודת בוראו. עכ"ל.

גם הקדושים אשר בארץ המה רבי אלחנן וסרמן הי"ד קדוש ה', מניח עצמו ובנו ההולכים לישחט ומדבר לכל העם שצריך כל אחד למסור עצמו בתור קרבן להשי"ת לכפר על אחינו שבאמריקה, ולהשגיח בל לחשוב מחשבת פיגול. וכשבירך על קידוש ה', הרי ברכה זו לא רק ברכת המצוות בנדבה, אלא הברכה עצמה היא חלק מקידוש ה'.

וע"ש בדרך שיחה (ח"א פ' מקץ עמוד קע"ח) דפליגי הפוסקים אם מי שנהרג בידי גוי נקרא קדוש. וע"י מש"כ שם בפי' וישלח (עמוד קס"ו) בשם התוספות יום טוב מסכת ביצה (פרק א משנה י) בענין סנדל המסומר, דמש"כ הרע"ב שנהרגו הרוגי מלכות על ידו, אף על גב דהן עצמן הרגו זה את זה.

הואיל ושלופי גזירה היו כדאיתא התם. שפיר קרי להו הרוגי מלכות, ומבואר שהנהרגים בסנדל המסומר נקראו הרוגי מלכות, אף שנהרגו בידי יהודים כין שנהרגו משום גויים.

ושאלו מרבנו שהיה מעשה בעיר נתניה שבאו מחבלים ובחור אי קפץ לסייע ולטפל בנפגעים ונהרג, וכמעט ברור בוודאות שנהרג בטעות ע"י חיילים שחשבוהו למחבל אבל אין הדבר ברור ומוחלט,

ונשאל רבינו, האם אפשר לכתוב במודעות אבל תיבת הי"ד, ואמר **שם לא ברור שנהרג ע"י ישראל יכתבו הי"ד.**

ושאלו, אם לכתוב כן על המצבה, ואם אפשר לכתוב הקדוש, לפי מה שכתב התו"ט שאלו שנהרגו בסנדל המסומר קדושים הם אף שנהרגו ע"י יהודים כי הסיבה היתה משום גויים, וגם כאן כן, והשיב, **לא יכתבו על המצבה הי"ד, אפשר לכתוב הקדוש.** והעירו בקובץ ישורון (י"ח עמוד שס"א הערה ל"א) דבתו"ט רק כ' שנקראו הרוגי מלכות אבל לא מצינו שם קדוש בכה"ג, [אך כל ישראל נקראו גוי קדוש].

וראיתי בס' פותח את ידיך (עמוד תרנ"ט) ששאל מרבינו זצ"ל, הנה העולם אומר שיהודי שנהרג בפיגוע טרור פיצוץ באוטובוס וכיו"ב נקרא קדוש ומהרוגי מלכות, האם זה נכון והאם יש מקור לכך, וכתב (כסלו התשע"ד), **בזהר.**

וע"י שם מזה"ק בראשית (ל"ח א') שבעה היכלין מדורין אינון לעילא דאינון רזא דמהימנותא עלאה בהיכלא רביעאה ותמן כל אינון אבלי ציון וירושלם וכל אינון קטולי דשאר עמין עעכו"ם, וכדין פורפירא לביש ותמן חקיקין ורשימין כל אינון קטולי דשאר עמין עעכו"ם בההוא פורפירא וסליק ההוא פורפירא לעילא ואתחקק תמן גו פורפירא עלאה דמלכא וקודשא בריך הוא זמין לאלבשא ההוא פורפירא ולמידן עמין, ובידא דכל חד וחד מלבושא לאתלבשא בהו כל אינון נשמתין דקטולין ותמן מתעדנן כל ההוא זמנא ע"ש.

שיש שבעה היכלות מדורים הם למעלה שהם סוד האמונה העליונה בהיכל הרביעי ושם כל אלו אבלי ציון וירושלים עם כל אלו שנהרגו על ידי עמים אחרים עכו"ם ובפירוש הסולם כי אלו שנהרגו על ידי עמים אחרים יש בהם קדושה גדולה עד שנשמותיהם עולות למיין נוקבין וממשיכים אורות הגבוהים שבהיכל זה והם זוכים בהם והוא המשיח מתחיל ובוכה ואז כל אלו נשיאים של זרע דוד כולם אווזים בו ומנחמים אותו ע"ש.

ונשאל רבינו בדרך שיחה (שם), אם יש ענין להתפלל לפני העמוד ואם כל האחים יגידו אחריו קדיש או רק אחד, והשיב, **יש ענין להתפלל לפני העמוד ורק אח אחד יאמר קדיש,** וע"י באוצר י"ד החיים (אות תרס"א) דמי שנהרג על קידוש השם לא שייך מזל גורם כי זה זכות הוא שזכה ליהרג על קידוש השם כך אמר הרשב"ץ שאמר לו הריב"ש ז"ל.

והבאתי תשובת ר"ח או"ז בשם הגאונים שמי שנהרג על קידוש השם אסור לכל אדם לישא את אשתו משום כבוד שמים, ומחוייבים כל ישראל לומר קדיש עבורו, וע"ע בשו"ת משנה הלכות (חלק ט"ז סימן קכ"א) במה שדן בענין זה.

ובקובץ ווי העמודים וחשוקיהם (טבת תשע"ה עמוד ט"ז) סיפר הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א כשנרצח רבי אברהם גרינבוים הי"ד על ידי ערבי בשוויץ שאלו את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל האם כשנהרג רק מפני היותו יהודי נקרא מת על קידוש ה', והשיב הגרי"ש זצ"ל **בוודאי, הרי לא הרגו אותו בגלל שרצו כסף,** עוד שאלו בני המשפחה את הגרי"ש זצ"ל האם אפשר לכתוב על המצבה הקדוש והשיב, **כן, הרי הרגו אותו בגלל שהוא יהודי.**

והובא שם משו"ת חת"ס (סימן יו"ד סי' של"ג) שנקט דאפילו מי שנהרג ע"י עכו"ם על איזה עבירה שעשה נחשב לקדוש, וע"ע בשו"ת משנה הלכות (סימן ל"ג וסי' קפ"ו) נקט **דכל מי שנהרג על היותו יהודי ואפילו הוא חוטא נחשב שמת על קידוש השם.**

ויש שיסדו הדברים על מה שכתב הרמב"ם באגרת על קידוש השם (מאמר קידוש ה' ד"ה המין השלישי), שעשרה הרוגי מלכות נחשב שנהרגו ואפילו מי שהיו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא בן עולם הבא.

ויש שהביאו על זה את דברי הרמ"א שכתב (יו"ד סימן שע"ו ס"ד) י"א דמומר שנהרג ביד עובדי כוכבים בניו אומרים עליו קדיש, וע"י באורך בקובץ ישורון (י"ח עמוד תשמ"ח). והביא מש"כ רשכבה"ג מרן הגרא"מ שך זצ"ל במכתבים ומאמרים (ח"ג עמ' כ"ה) **הנהרג מאומות העולם רק בגלל שהוא יהודי הרי זה נחשב נהרג על קידוש השם שאמרו חז"ל עליהם שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם,** וע"י שם (עמוד פ"ו).

וע"ש מהגה"ק ר' מנחם זעמבא זצ"ל הי"ד, שבזמן השואה אמר,

**הרמב"ם אומר אפילו שבשעה שיהודי נהרג משום שהוא יהודי
הרי זה בלבד קידוש השם והלכה כמותו.**

אבל הביא שם מספר בכל נפשך (עניני קידוש השם סי' ע"ב)
שהביא ממרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכל אותם שמתו בשואה
וכיו"ב לא נחשב שמתו על קידוש ה' וכ"כ בס' מכתב מאליהו (ח"ג
עמוד שמ"ח).

ועי' במדרש עשרה הרוגי מלכות (אוצר מדרשים עמוד שני"א) מה
שאמרו עשרה הרוגי מלכות אני אהרג תחילה ע"ש, וכן עיי' (שם)
במיתת רבי חנינא בן תרדיון (עמוד רמ"ב) שא"ל הקוסטינר רבי
אם אני מסלק את הספוגין של צמר מעל לבד כדי שתצא נשמתך
מהרה אתה מביאני לחיי עוה"ב, א"ל הן. א"ל השבעה לי, וישבע
לו, מיד כשנשבע לו הרבה הקוסטינר את השלהבת ונטל הספוגין
ויצאה נשמתו.

ובמסכת עבודה זרה (י"ח א') א"ל אף אתה פתח פיק ותכנס בך
האש, אמר להן, מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו.
אמר לו קלצטונירי, רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונטל ספוגין
של צמר מעל לבד, אתה מביאני לחיי העולם הבא, אמר לו הן.
השבע לי, נשבע לו. מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל
לבו, יצאה נשמתו במהרה.

ומשמע דכל שאינו עושה מעשה אין חשש מצד חיי שעה. ועי' בס'
וישב ידו (אות שפ"ה) ששאל מרבינו דלמש"כ מהר"ם מרוטנבורג
(סי' תקי"ז) שהמוסר עצמו למות על קידוש השם אינו מרגיש צער
במיתה א"כ איזו תועלת היה לרחב"ת בנטילת הספוגין שעיי'
תצא נשמתו מהרה האם י"ל שלא נצטער בגופו אלא שבזיון הוא
כל שעה שהוא בוער באש וכדזהכיר עלבון הס"ת שעמו, והשיב
רבינו, **יתכן**.

ובעקידת יצחק מצינו שהיה דין זריזין מקדימין למצות כדאי
בפסחים (ד' א') מושיכם אברהם בבקר, אף היה מקרב מיתתו,
אך שם היה לו ציווי להדיא לך לך, ועי' בזה בארח המועדים
(עמוד תקל"ז). ועי' בסוטה (י"ג ב') במה שמיהר משה מיתתו בעת
שעלה להר העברים שעלה י"ב מעלות בפסיעה אחת, ושם ג"כ
היה לו ציווי עלה ועי' בזה בס' גינת אגוז פ' וירא (עמוד נ"ח).

ועי' בכעיי"ז מה שדנו האחרונים במי שחייב מיתת ב"ד שהתורה
לא חסה על חייו אם יש בו דין חיי שעה עי' בפמ"ג (סי' שכ"ט)
ס"ד שמצד דיש בו חיי שעה בשבת שאין ממיתין, ועי' שם
בתהילה לדוד (סי' שכ"ט ס"ד) ובביאורו"ל (שם ס"ד ד"ה אלא)
שהשיגו על הפמ"ג, דהתורה חסה על חיי שעה היינו למי שחסה
על חיים שלו לאפוקי בזה דגברא קטילא הוא מחמת רשעתו ולא
עדיף מרועי בהמה דקה דק"ל ביו"ד (סי' קנ"ח) דאין מעלין אותו
מן הבור.

ועי' בישועות ישראל (הוספות לסי' כ"ז) ובספרו ישועות מלכו (ט'
א'), ועי' בהוספת ומלואים לכלי חמדה פרשת קדושים, ואמנם
שם גרע דהתורה לא חסה עליו, אבל גם במת על קידוש ה' אין
כאן הפסד לחייו ור"ע בקש כל ימיו מתי יבא לידי (ברכות ס"א
ב').

וידוע מה שהביא בס' הצדיק רבי שלמה (עמוד מ"ד) ששמע
מהח"ח שהגר"א אמר לגר צדק שיכול להצילו ע"י שמות הקדש
ולא נתרצה, וכן הביא בס' חיי המוסר (ח"ב עמוד קנ"ז) מהגר"א
וסרמן בשם הח"ח.

וכן ברוח אליהו (עדות נאמנה עמוד ה') מהגר"א קוטלר ששמע
מהח"ח, **ובודאי אם היה חיוב וחי בהם לא היה לו לשואלו והיה
לו להצילו בע"כ**, וחולה שאינו מסכים שירפאוהו כופין אותו על
כך כמש"כ המשני"ב (סי' שכ"ח סק"ו)

משו"ת רדב"ז (ח"ד סי' ס"ז), רק חיוב וחי בהם ליכא במקום
ונקדשת.

וכן עי' תוס' פסחים (נ"ג ב' ד"ה מה ראו) בחנניה מישאל ועזריה שיכלו
לברוח ולא רצו כי רצו למסור נפש על קידוש ה', ועי' שבוי"י (ח"ב סי'
ק"ו) דמשמע בתוס' שהיה אסור להם לברוח, וכן הביא מר"ח בן
תרדיון שיכול היה להציל עצמו, ועי"ש מש"כ בזה.

[ואצל ר"י כ"ג נראה במדרש עשרה הרוגי מלכות באוצר מדרשים עמוד
תמ"ד דרך מחמת ששמע מאחורי הפרגוד שגזרה היא מלפני לא הציל
עצמו ע"י שמות, עי' שם שהיה מזכיר את השם ורוח נושאו ופורח
באור ועולה לרקיע, ובא גבריאל לקראתו והיה מספר לו כל דבר שהיה
רוצה, ובאותה שעה שהזכיר את השם קבלתו רוח סערה והעלתה אותו
לשמים

כיון שעלה פגע בו מטטרון שר הפנים אמר לו מה טיבך במקום הזה,
א"ל גזרה גזרה עלינו המלכות להרוג עשרה מחכמי ישראל, ועלית
**לידע אם גזרה זו מן השמים נקבלנה עלינו ואם לאו שאינה מן
השמים יכולים אנו לבטלה אמר לו במה אתם יכולים לבטלה, א"ל
בשם**.

א"ל מטטרון שר הפנים אשריך ישראל שגלה לכם הקדוש ברוך הוא
סוד השם שלא גלה אותו למלאכי השרת, שאתם יכולים לבטל את
הגזרות בשם המפורש, אך אי ישמעאל בני כך שמעתי מאחורי הפרגוד
בת קול צווחת ואומרת עשרה מחכמי ישראל מסורין למלכות כנגד
עשרה הרוגי מלכות ע"ש. ונראה דשא"ה שלא ניתן להם כלל בחירה
שאם לא ישמרו המצות ינצלו ואי"ז מצות קידוש ה' כמש"כ, וצ"ע].

וכן עי' ש"ך (יו"ד סי' קנ"ז סק"א) בשם תרוה"ד (סי' קצ"ט) דאין
במצות בכל נפשך ספק נפשות להקל דהתורה לא חסה על חייו, שכתב,
והיה נראה דבפלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא באיסור סכנת נפשות,
כדאמרין בעלמא ספק נפשות להקל.

אמנם י"ל הכא דלענין קדוש השם שלא הקפידה התורה על איבוד
נפשות מישראל, לא ילפינן לה משאר ספיקות דלית בהו משום קידוש
השם, ונראה דלפי הענין ושרואין אנו כוונתו מורין לו, עכ"ל. הרי
לפנינו שבהלכות קידוש השם לא אמרינן שספק נפשות להקל, **כי
בקידוש השם לא הקפידה התורה על איבוד נפשות מישראל**.

ועי' בספר חשוקי חמד ממרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א
עמ"ס ע"ז (ני"ד א') דכל דברי הש"ך אמורים באופן שבודאי יש קידוש
השם, ויש מחלוקת הפוסקים אם בכה"ג רשאי למסור את הנפש, אך
כשיש ספק אם יש כאן מצב של קידוש השם או לא, כגון בפלוגתא אם
מצטרף הנאנס לעשרה, בזה אולי יש להתייחס למצב כאל שאר ספק
נפשות ולהקל, וצ"ע.

ועי' מש"כ רבינו זצ"ל בדולה ומשקה (סי' ש"א) **דבספק אם יש למסור
נפש אין למסור אפי' שיעבור בקום ועשה** ונראה דמירי משורת הדין
והתורה"ד מיירי ברוצה להחמיר ע"ש, ובאמת אף שהתורה"ד צדד
בתו"ד דאין בספק בכל נפשך וחי בהם, בסו"ד כתב, ונראה דלפי הענין
ושרואין אנו כוונתו מורין לו, וצ"ע.

ועי' בס' דרך שיחה (ח"ב עמוד קמ"ח) שלא היה הגר רבי אברהם בן
אברהם חייב להנצל ע"י מעשה נסים, ועי' בס' משנת פיקו"נ (סי' י'
אותיות א' ב'). וידוע שנשאל רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל,
אדם שאונסים אותו לעבוד ע"ז והוא יכול להנצל ולברוח האם חייב
לברוח או שאינו חייב לברוח, והשיב, **הוא יכול לברוח אבל הוא לא
חייב, גם הגרף פוטוצקי הי"ד, הגר"א יכל להצילו ע"י שם והגרף לא
רצה**.

אמנם ציין רבנו דשם הוא לא היה יכול לברוח באופן טבעי ולא היה
מחויב לעשות דבר לא טבעי אבל אם יכול לברוח באופן טבעי יתכן
שמחויב.

ס"ת שרוי בצער - ממשיכים להעתיר בתפילה ובזעקה

לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א גאב"ד אשדוד ור"י נתיב הדעת
שעובר טיפולים קשים בימים אלו

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרביתנו זצוק"ל ושלט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות בזיכוי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055